

**Міністерство освіти і науки України  
Київський національний університет імені Тараса Шевченка  
Навчально-науковий інститут філології  
кафедра полоністики**

**ПОЕЗІЯ ЯРОСЛАВА ІВАШКЕВИЧА НА УКРАЇНСЬКУ ТЕМАТИКУ  
В ПЕРЕКЛАДАХ ДМИТРА ПАВЛИЧКА**

**Кваліфікаційна робота**  
освітнього ступеня «бакалавр»  
студента 4 курсу бакалаврату  
освітньої програми  
**«Польська мова і література,  
англійська та литовська мови»  
спеціальність 035.033 «Філологія»**  
**Артура Сергійовича АНТОНОВА**  
**Науковий керівник:**  
д.філол.н., професор, академік НАНУ  
Ростислав РАДИШЕВСЬКИЙ

«Допущено до захисту»  
Протокол засідання  
Кафедри полоністики  
Протокол №10 від «21» травня 2024 року  
Завідувач кафедри Радислав (підпис)  
Д.філол.н., проф. Ростислав РАДИШЕВСЬКИЙ

КИЇВ  
2024

## АНОТАЦІЯ

Бакалаврська робота складається з 48 сторінок, вступу, анотації, двох розділів, висновків та списку використаних джерел, який нараховує 40 позицій.

Робота присвячена дослідженню української тематики в творчості Ярослава Івашкевича та в перекладах Дмитра Павличка. В першому розділі розглянуто культурні та історичні зв'язки Ярослава Івашкевича з Україною, цей розділ висвітлює, як українська тематика стала невід'ємною частиною його поетичної спадщини. В другому розділі розглянуто та проаналізовано деякі переклади віршів Ярослава Івашкевича Дмитром Павличком, розглядаються особливості перекладацької техніки Павличка.

Мета роботи полягає у вивченні зв'язків Ярослава Івашкевича з Україною та аналізі особливостей перекладу його поезій Дмитром Павличком.

Під час написання роботи було використано як і українські джерела інформації так і польські.

Ключові слова: Івашкевич, Павличко, поезія, переклад, українська тематика.

## **ABSTRACT**

The bachelor work consists of 48 pages, an introduction, an abstract, two chapters, conclusions and a list of used sources, which counts 40 items.

The work is dedicated to the study of Ukrainian themes in the works of Yaroslav Ivashkevich and in the translations of Dmytro Pavlychko. The first chapter examines the cultural and historical ties of Yaroslav Ivashkevich with Ukraine, this chapter highlights how Ukrainian themes became an integral part of his poetic heritage. In the second chapter, some translations of Yaroslav Ivashkevich's poems by Dmytro Pavlychko are considered and analyzed, the peculiarities of Pavlychko's translation technique are considered.

The purpose of the work is to study the connections of Yaroslav Ivashkevich with Ukraine and to analyze the peculiarities of the translation of his poems by Dmytro Pavlychko.

During the writing of the work, both Ukrainian and Polish sources of information were used.

**Key words:** Iwaszkiewicz, Pavlychko, poetry, translation, Ukrainian theme.

## ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ I – Зв’язки Ярослава Івашкевича з Україною.....	7
РОЗДІЛ II – Особливості перекладу Дмитром Павличком поезій Ярослава Івашкевича.....	28
ВИСНОВКИ.....	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	46

## ВСТУП

Дана тема, та українська сторона творчості Ярослава Івашкевича завжди буде актуальною для дослідження адже є невід'ємною частиною польсько-українського поетичного пограниччя, та містить масу матеріалу пов'язаного з Україною.

Багато наукових робіт та статей написано нашими українськими дослідниками, серед яких: доктор філологічних наук Олексій Сухомлинов, Ростислав Радишевський – поет, філолог, академік НАН України, завідувач кафедри полоністики Київського національного університету імені Тараса Шевченка та науковий керівник даної бакалаврської роботи.

Актуальність дослідження полягає в тому, що Івашкевич цікавий для українського читача, так як його поезія дає краще зрозуміти спільні історичні та культурні корені двох народів. Також, мова Івашкевича вирізняється багатством образів та естетики, що сприяє розвитку літературного середовища.

Так як, переклади Павличка відзначаються якістю та передаванням поетичного духу оригіналів, дослідження його перекладів слугує розширенням літературного горизонту, що в свою чергу допомагає читачам та літературознавцям поповнити знання про польську літературу.

Метою бакалаврської роботи є вивчення поетичних особливостей перекладів Дмитра Павличка поезії Ярослава Івашкевича на українську тематику.

Так сформульована мета дослідження передбачає виконання наступних завдань:

- Вивчити біографію Я. Івашкевича та творчий шлях , який пов'язаний з Україною
- Дослідити перекладацьку діяльність Дмитра Павличка

- Проаналізувати вибрані фрагменти лірики Ярослава Івашкевича на українську тематику в перекладах Дмитра Павличка.

- Виокремити при аналізі особливості перекладацької техніки Павличка.

Об'єктом дослідження стали переклади Дмитра Павличка лірики Ярослава Івашкевича на українську тематику.

Предмет дослідження – художні особливості і поетичні стратегії перекладів Дмитра Павличка поезії Ярослава Івашкевича на українську тематику.

Методи дослідження такі як інтертекстуальний аналіз та біографічний метод були використані в роботі.

Наукова новизна роботи полягає у комплексному аналізі перекладів польського поета, виконаних Дмитром Павличком. В роботі здійснено порівняльний аналіз оригінальних текстів Івашкевича та їх перекладів українською мовою, що дозволяє виявити особливості перекладу та передачі в поезії.

Практична цінність роботи полягає в тому, що отримані результати можуть використовуватись як підґрунтя для майбутніх досліджень, при вивченні постаті Ярослава Івашкевича та аналізі перекладів його творчості

Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел, який нараховує 40 позицій.

## РОЗДІЛ І

### ЗВ'ЯЗКИ ЯРОСЛАВА ІВАШКЕВИЧА З УКРАЇНОЮ

Даний розділ варто почати з біографії Ярослава Івашкевича, як людини якій присвячена дана тема роботи, та Дмитра Павличка перекладача який головним чином пов'язаний життям та творчістю Івашкевича.

Ярослав Івашкевич народився 20 лютого 1894 року в Кальніку. Навчався на юридичному факультеті університету св. Володимира в Києві та в Київській консерваторії. У 1918 році приїхав до Варшави, де приєднався до поетичного гуртка «Скамандер». Служив у війську, брав участь у польсько-українській війні;

Рання творчість Ярослава Івашкевича найменш досліджена. Сонет «Ліліт» став формальним поетичним дебютом поета, він був надрукований в часописі «Ріого» в 1915 році. Також до журналу «Ріого» Ярославом Івашкевичем були надіслані інші твори, зокрема поезії в прозі « Двадцять приповідок про життя» .

Ранню творчість Ярослава Івашкевича характеризує вишукана поетика, віртуозність, експресивність, музикальність та літературна виразність.

Протягом 1912-1915 рр., Івашкевич створив поему «Молодість пана Твардовського», яка була стилізована під «Беньовського» Юліуша Словацького . Цей твір написаний ускладненою як на початківця секстиною, і в ньому можна віднайти всі ті елементи зрілого мистецького та поетичного інструментарію.

У 1912–1917 рр. Івашкевич вивчав право в Київському університеті та відвідував Київську музичну консерваторію (клас фортепіано), брав участь у насиченому культурному житті міста, особливо брав участь у діяльності театру Станіслави Висоцької.

Становище студента, який мав під час літніх канікул заробляти гроші на навчання на так званих «kondycjach», тобто навчання дітей і підлітків у багатих будинках, садибах і палацах аристократії на Поділлі та в Україні, парадоксальним чином стало для нього другим не менш важливим. університетом і училищем вищої культури. Він відвідав Тетерів Томашевських і Ставище Браницьких поблизу Білої Церкви.

У 1916 році він мандрував між Київщиною та Поділлям давньою стежкою магнатських маєтків, які згодом барвисто описав у «Книзі моїх спогадів». У 1917 р. він знову мандрує, цього разу степовою частиною Київщини, і по дорозі відвідує рідне місто Кальник та довколишні міста, пов'язані з історією родини: Дашів, Ситківці, Оратів, садибу в с. Криштофівка.

У 1918 році залишив Єлизаветград і виїхав до Одеси разом з Каролем Шимановським. На щастя, Івашкевич зміг ще до війни, а потім і до розпаду більшовицької революції, яка повністю знищила той світ високої та різноманітної культури повсякденного та святкового життя, пізнати всі ці місця, повні пам'яток, творів мистецтва, бібліотечних колекцій, а насамперед жителів, їхні звичаї і потім якомога повніше й вірніше зберегти його у своїх творах.

Коли він приїхав до Варшави в жовтні 1918 року, йому було двадцять чотири роки. Все, що він ніс, — це скриня, повна рукописів, книг і нижньої білизни. У столиці він з'явився молодим митцем із розвиненими естетичними смаками та збудженими інтелектуальними інтересами, особливо літературними та музичними.

Його глибоке коріння в країні дитинства та ранньої юності, неповторні переживання та переживання стали невичерпним джерелом творчості, в якому майже все стало автобіографічним. Україна, чию красу й екзотику він оспівуватиме до кінця життя, чию чарівність намагатиметься висловити й врятувати від забуття, стане для нього неповторним «джерелом Аретузи».

Повернення до минулого — до батьківщини — настільки різноманітно викликані й оброблені, найвищої літературної якості, стануть типовою рисою його творчості. Згодом, з роками, з набуттям досвіду, в тому числі через численні подорожі Європою, український мотив набуде іншої, окремої виразності. Це стане важливим елементом частих порівнянь з культурами та ландшафтами інших країн.

Зіставлення та пошук асоціацій між Україною та іншими частинами західної культури, що не є рідкістю в його поезії та прозі, також буде метатекстом, чітко вираженим переконанням, що Україна є невід'ємною частиною Європи – з усією її унікальністю та винятковістю.

У багатьох поезіях Івашкевича, від ранніх до останніх, повертається присутність широко осмисленої української тематики. Він зазначає, що найбільша кількість праць на цю тему походить з початку 20 століття, коли пам'ять про них була ще дуже живою.

З роками це бачення змінюється, воно стає більш зрілим, і ця тема більш детально постає у збірниках поезії 1960-1970-х років: «Завтра жнива», «Музика ввечері».

Подібну картину можна побачити і в прозі. У цьому відношенні заслуговують на увагу романи 1920-х років «Гіларі, син бухгалтера» та «Місяць сходить». Згодом український мотив повернеться в оповіданнях 1960-1970-х років: «Тіні», «Мрії», «Заруддя», «Тано». У мемуарній прозі особливо цінні «Зустрічі з Шимановським», «Книга моїх спогадів», «Сади».

Наступні роки пройшли для Івашкевича в напруженій літературній і громадській роботі. У 1920-х роках поет співпрацював із такими журналами як: «Zdrój», «Kurier Polski» та «Wiadomości Literackie». Протягом трьох років (з 1923 р.) він був секретарем голови сейму Мацея Ратая.

У 1922 році поет одружився з Анною Лільпоп (у пари народилися дві доньки — Марія і Тереза). Через три роки він їде до Парижа на шестимісячну

наукову стипендію. Починається період інтенсивних подорожей Івашкевича Європою, зокрема: з початком роботи в польських дипломатичних місіях (Брюссель та Копенгаген).

У 1928 році родина поета оселилася у Ставіско під Варшавою. Будинок Анни та Ярослава Івашкевичів стане місцем зустрічі поетів, письменників, представників мистецького світу, а під час війни – прихистком для багатьох із них. Після закінчення війни Івашкевич почав редагувати такі журнали, як: «*Życie Literackie*», «*Nowiny Literackie*» і «*Twórczość*». Одночасно поет є президентом Профспілки польських письменників, а з 1947 року є членом правління ПЕН-клубу.

Він був поетом, прозаїком, драматургом, есеїстом, літературним і музичним оглядачем, перекладачем. Його творчість має потужну автобіографічну основу і характеризується ритмом розповіді-розмови-сповіді, насиченою чуттєвими образами світу.

Ставіско посідає важливе місце у творчості письменника, а сама Podkowa Leśna безпосередньо стосується лише драми «Pod Akacjami». Слід зазначити, що до війни стосунки родини Івашкевичів із підковицькою елітою були не найкращими, що було наслідком різного світогляду, способу життя та, можливо, невідомих образ. Тільки окупація зблизила ці громади.

У післявоєнний період він присвятив себе переважно есеїстиці, що стало результатом його численних подорожей.

У 1956–62 роках він опублікував тритомний роман «Честь і хвала» показуючи долю поляків від початку Першої світової війни до кінця Другої — широку панораму суспільно-політичних змін.

Серед інших томів оповідань — «Музичні оповідання» (1971), «Мрії. Сади. «Безтурботність» (1974).

Перші повоєнні поетичні збірки Івашкевича містять вірші в соціалістичному звороті (наприклад, «Вірші з різних епох» (1952), «Справа миру. Вірші та промови» (1952), «Осінь косою» (1955). важливими післявоєнними томами є «Завтра жнива» (1963) та «Круглий рік» (1967), у яких поет повертається до тем культури, мистецтва, а також до швидкоплинності, смерті та кохання.

Подібне значення мають і: «Хеніе і елегіе» (1970), «Італійський пісенник» (1974), «Карта погоди» (1977) і «Вечірня музика» (1980).

В більшій мірі тут вже проходить тема старості та швидкоплинності. Змінюється тут також поетика Івашкевича, яка піддається помітному спрощенню.

Дмитро Павличко – перекладач, поет, критик, політичний діяч. Народився в с. Стопчатів, Івано-Франківська область.

Павличко був одним із найвидатніших представників світової української культури, а разом з тим і сучасного суспільно-політичного життя цієї країни: він був співавтором Акту проголошення незалежності України, Героєм України, в 1999–2001 перший посол вільної України в Республіці Польща; народний депутат, також посол України в Словаччині.

Також перший президент Товариства української мови ім. Тараса Шевченка, голова Української Всесвітньої Координаційної Ради.

Передусім він чудовий поет, автор кількох поетичних книг, проникливий літературознавець, есеїст, журналіст і чудовий редактор. Йому присвоєно звання почесного доктора Варшавського університету, Львівського національного університету ім. Івана Франка, Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника.

Був почесним професором Національного університету «Києво-Могилянська академія». За життя був відзначений багатьма українськими та

польськими нагородами, серед яких: Командорський хрест із зіркою Ордена Відродження Польщі, Командорський хрест із зіркою Ордена «За заслуги перед Республікою Польща».

В цій роботі приділяється увага саме перекладацькій діяльності Дмитра Павличка, зокрема перекладу поезії Ярослава Івашкевича .

Павличко перекладав твори з різних мов, в тому числі з англійської, іспанської, італійської, французької, португальської, їдиш та багатьох слов'янських мов. Він вдало втілював українською мовою твори видатних світових авторів, таких як Вільям Шекспір, Оскар Уайльд та інших.

Дмитро Павличко зробив великий внесок у розвиток української літературної культури, який виявився не лише в його власних творах, але й у перекладацькій діяльності, завдяки якій українські читачі мали змогу ознайомитися з шедеврами світової літератури у власній мові.

Збірка поезій Ярослава Івашкевича «Вежі», перекладена українською мовою Дмитром Павличком, заслуговує на особливу увагу з кількох причин. Це унікальна подія в галузі побудови мостів між польською та українською культурами. Насамперед через художню цінність віршів Івашкевича та художній статус перекладів Павличка.

Перші переклади віршів автора «Карти погоди» Павличка були опубліковані ще за життя Івашкевича, і в одному з листів він сам висловив переконання, що ці переклади чудові, можливо, часом кращі за оригінали. З його боку це був не просто комплімент українському другові та вияв великої вдячності, а констатація факту.

Варто зазначити, що Ярослав Івашкевич змалку познайомився з українською мовою, знав її мелодику та лексику, вільно володів нею, тому мав глибоке розуміння та порівняльну шкалу. Він чув цю мову своїм вухом і серцем, бо його виховувала українка-медсестра, яка часто співала йому пісні та розповідала йому казки. Крім того, він мав глибокі знання в

перекладацькому мистецтві та велику практику, адже протягом усього життя перекладав вірші, прозу та драми, філософські трактати, етюди та есе з кількох мов.

Деякі його переклади критики називають «конгеніальними». Івашкевич перекладав твори десятків поетів різних епох і з різних країн, у тому числі твори видатного українського поета Євгена Маланюка, з яким він дружив. Перекладацька діяльність Івашкевича вражає, хоча й залишається в тіні його поезії та прози.

З листування Ярослава Івашкевича та Дмитра Павличка випливає картина щирої літературної дружби, хоча це стосунки дещо іншого формату, ніж ті, що були між Івашкевичем і Миколою Бажаном.

У тривалій дружбі з молодшим за себе на 10 років Бажаном, Івашкевич ніколи не переходив на більший рівень стосунків, не зважаючи на те, що вони зустрічалися багато разів родинами, листувалися між собою понад два десятиліття, Бажан за довгий час був найактивнішим перекладачем поезії Івашкевича на українську, у свою чергу, Івашкевич, окрім того, що він дуже цінував Бажана як його перекладача, у 1959 р. виявив бажання займатися перекладом поеми Бажана «Міцкевич в Одесі», він переклав один із віршів Бажана для добірки українських віршів, підготовленої Анатолем Штерном, і потім сам і зрецензував його.

Після смерті Івашкевича Д. Павличко неодноразово повертається до його поезії.

У 1984 році у «Всесвіті» з'явилася публікація з двома віршами в перекладі Ліни Костенко та добірку останніх віршів поета в перекладі Дмитра Павличка. Івашкевичу поет присвячує кілька есеїстичних текстів.

Усі перекладені ним вірші Івашкевича наразі з'являються у двомовній добірці Поезії Івашкевича, виданій у 2000 році яку підготував Р. Радишевський , в

якій Д. Павличко, як один із 15 перекладачів, відповідає за переклад приблизно 20 відсотків змісту книги (більше лише у Р. Радишевського). [6]

Україна посідає важливе місце в польській літературі від письменників-передромантиків до сучасних. Південно-Східний Прикордонний край, як регіон Республіки Польща, тісно пов'язаний з історією, культурою, традиціями та менталітетом людей, які там проживають.

Це призводить до незвичайних історичних колоритів, які в поєднанні зі специфічними барвами екзотичної степової природи та побуту створюють образ цих територій.

Розглядаючи українську тематику в літературних творах, слід пам'ятати, що репрезентований світ є продуктом уяви та особистого досвіду поетів і письменників, який, у свою чергу, репрезентує колективну свідомість.

Пограниччя – невичерпне джерело натхнення для високої мистецької чутливості.

Таким чином, українська тема, яка була «перетворена на нескінченну кількість варіантів» та була спонукальною в наукових колах. Усе це свідчить про надзвичайний характер цього явища.

Варто зауважити, що стиль і манера нерозривно пов'язані з ідеалами культурного пограниччя, які панують і навіть застосовуються в певних середовищах. Крім того, можна помітити важливий зв'язок та співвідношення шляху творення України та особистості письменника чи поета, його смак, бачення світу, соціальний статус тощо.

Тому, це буде важливо враховуючи висновки тих дослідників, які присвятили свої праці проблемам пограниччя польської літератури, які проводили соціологічні та культурологічні дослідження польсько-українського пограниччя та субкультур спільнот.

Ярославом Івашкевичем був зроблений вибір залишаючи Україну, яка була єдиною, була дана разом з народженням. Як і для кожного митця, місце народження було найпрекраснішою землею – так само, як найпрекраснішим періодом життя було дитинство і юність.

Івашкевич занурюється в нову, зовсім іншу атмосферу варшавського життя. Дивність, часто ворожнеча в столиці молодої країни, різні краєвиди сприяли посиленню чуттєвості, викликаючи рефлекс, або як писав Івашкевич: «машинне» зіставлення «нової» реальності та «старого» минулого.

Україна, яку він бачив Івашкевич у краєвидах Іспанії, Італії та Америки — це явище пограниччя поета.

Розглядаючи твори які невід’ємно пов’язані з українською проблематикою, а саме: «Молодість пана Твардовського», «Місяць сходить», «Серпневий день», «Заруддя», відчутне багатоголосся українських мотивів які реалізовані в цих творах на різних рівнях. Для виокремлення можна взяти кілька типів «просторів» які безпосередньо пов’язані з життям Ярослава Івашкевича.

По перше, це була садиба «скарбниця найцінніших вражень та цінностей: патріотизму, польського духу, традицій та незалежності», водночас це була і водночас місце перших життєвих та любовних пригод, та перших еротичних досвідів.

У творах мотивом, безпосередньо пов’язаним із порубіжжям, є садиба, розташована в «центрі світобудови» Івашкевича.

Вищезазначені особливості роблять його унікальним місцем.

Лех Алексій Сухомлинов, розглядаючи роль цього топосу в ранній прозі Ярослава Івашкевича, доходить висновку, що «крім суперечливості цього соціокультурного явища, водночас це було місце перших справжніх естетичних вражень.»

Садиба для Івашкевича є частиною «малої, приватної батьківщини». Під кінець XIX – початок XX століття садиба слугувала «осередком» польськості, особливо коли йшлося про терени, що належали Російській імперії.

Принципи садиби були результатом низки політичних, соціальних і психологічних механізмів:

«асиміляційна політика – відчуття загрози – ізоляція – садиба як фортеця»

Також, слід згадати українську природу, яка славиться своїм захоплюючим різноманіттям яку Івашкевич змальовував від Акерманських степів до вершин Карпат.

Розглядаючи тему України в поезії Івашкевича більш уважніше, можна сказати, що згадки є в декількох десятках віршів, це початок 20-х років та поезія останнього періоду творчості, це шістдесяті та сімдесяті роки XX сторіччя.

При окремому аналізі даних збірок можна знайти деякі відмінності в описі України. У віршах двадцятих років українське минуле Ярослава Івашкевича є предметом ще зовсім недавніх спогадів, а ось пізніша творчість вже постає в дещо біографічно-екзистенційній категорії .

З Україною Івашкевича пов'язують невимовні почуття, мрії, творче життя. Всюди де в творчості його згадується українська земля то починається неймовірна ідеалізація всього українського, звісно з долею туги за цією країною.

Щодо визначення українських місцевостей які з'являються в описових варіаціях, то це рідний Кальник з його околицями і Тимошівка Шимановських.

Загалом ці два пейзажі, є чи не центральними у всій творчості Івашкевича. Українські пейзажі стали для нього певною мірою порівняння і співвіднесення для інших пейзажів, які він описує в своїй поезії.

Так він порівнює і описує наприклад, яр у Сандомежі, який нагадує йому подільські яри, або італійську лагуну, яка створює для нього ілюзію широкого українського степу . Івашкевич будує картину України на основі спогадів про батьківський дім. [13]

Пишучи про Україну Івашкевича, можна зіткнутись з певною складністю. Всі, навіть найменший ескіз може торкнутися лише цієї величезної теми, якою є мотив України у творчості письменника, виявляючи певну геопоетичну переплетеність у топографічному сенсі, тобто пов'язану з «записом місць у культурних текстах».

Природно, таке тлумачення творчості впливає з того, що слово як знак відсилає нас до екстралінгвістичної дійсності, що співтворює мовний образ світу, про який ми говоримо.

У творчості Івашкевича вона має дуже виразний ностальгичний, функціоналізований компонент як спосіб приватизації відносин із простором, який через своє емоційне ставлення стає «місцем, наполовину конкретним географічно, а наполовину уявним»

Ярослав Івашкевич протягом свого життя в Україні , зокрема навчання в Єлисаветграді та в Києві в університеті Св. Володимира , відчував вплив багатонаціональності , а якщо точніше то вплив щонайменше трьох культур : російської , української та польської . Слід підкреслити, що Івашкевич на багато років був занурений в атмосферу цієї поліетнічної культурної суміші.

Тож, відчувавши різні менталітети він мав свої висновки на цей рахунок

Важливим чинником була різна ситуація в Київській та Єлисаветградській областях, які тривалий час перебували під впливом Росії.

Специфіка цих напрямків значною мірою визначала «інакшість» дворянського середовища, та походження з нього майбутнього поета та письменника.

При дослідженні проблематики та специфіки українсько- польського пограниччя, можна застосувати до Ярослава Івашкевича такий термін та модель як «символічна біографія» . Також не менш важливим у визначенні механізму творів Івашкевича буде – регіоналізм.

Україну він трактував як синтез культур Сходу і Заходу , інтегруючий і посередницький чинник контрастного поєднання двох ментальностей. Традиції античності, європейський модерн, симбіоз православного Сходу і католицького Заходу становлять основу його вишуканого естетизму.

Молодий Івашкевич намагається створити власне бачення світу і примирити дисонанси реальності із внутрішніми протиріччями. «Універсальним» ґрунтом у цьому сенсі є країна проживання художника. Ідея культурного рівняння, завжди присутня у творчості Івашкевича.

Концепція України та механізм її функціонування залишаються незмінними, майже до написання автотематичного роману «Місяць сходить». Примирення з модернізмом сигналізує про зміни в художньому усвідомленні та в результаті сприйняття покинутих територій.

Деякі дослідники вбачають зв'язок у проблемі часу Івашкевича. з фактом виїзду з України, певною сублимацією, тугою за минулим періодом життя. Ми постійно маємо справу з подібним ставленням до часу і в прозі, і в поезії.

Все своє життя Івашкевич звертав свої погляди до України , до минулої чи до сучасної.

Лех Олексій Сухомлинов говорячи про генезис шляхів творення українського простору у творчості Івашкевича, виділяє два основних джерела

його творення: по-перше, глибоко закорінене в пам'яті природа і місто; по-друге, «відтворені образи пам'яті у спогадах».

В основному Івашкевич хвалить українську провінцію. У своїх творах він малює картину родючих полів, розлогих степів і прекрасних ярів.

Образи Поділля та українських краєвидів у польській літературі мають давню історію. Як зауважив Яцек Кольбушевський у книзі, присвяченій Пограниччю, романтичне повернення до природи означало, що Пограниччя охоче міфологізувалося.

Значну і можливо найкращу частину поезії Івашкевича , можна охарактеризувати в декількох словах, як вже було сказано – туга за Україною. Відразу по приїзду до Польщі, Івашкевича охопили ці відчуття смутку та туги за рідним українським краєм. Саме ці внутрішні почуття та переживання стали причиною появи без сумніву одного з найкращих його творів « Місяць сходить».

Дмитро Павличко , згадує Ярослава Івашкевича і цікаво характеризує його ставлення до України: «українець за відчуттями, а поляк за розумом і патріотичною свідомістю» .

Є безліч теплих слів та цитат Івашкевича про українську землю, в яких йдеться про те, що це його батьківщина і, що вона народила його як творця.

Він сам про це говорить в творах, як у прозі так і у віршах, в яких змальовуються: неймовірні українські пейзажі , картини, таких близьких по душі Івашкевичу світанків і вечорів, грозових і спекотних днів, вітрів чорноземних, де все дихає Україною.

Творчий інтерес Івашкевича до України зумовлений не лише травматичним досвідом втрати «малої батьківщини» у 1918 році. Вимушений переїзд до Варшави та позбавлення можливості відвідувати родину на кілька років спонукали письменника використовувати спогади у творчості.

Дмитро Павличко стверджує, що «меланхолійний настрій творів Івашкевича є результатом ситуації, прибулець, людина, яка не може знайти домівку на новому місці і живе з ностальгією за втраченою батьківщиною.

Івашкевич постійно сумує за дитинством і юністю, за світом своїх оригінальних вражень і уяви, за тим, що формує відчуття життя.

Неодноразово вже згадано про українсько-польське братерство, яке в творчості Івашкевича пульсує вільним життям . Народжений у Кальніку поет все життя прагнув саме цього – братерства , українського народу та польського, хоч так само всім серцем відчував, що ми українці і поляки, ще довго будемо звільнятися від взаємної ненависті.

Протягом життя Ярослав Івашкевич слухав все, що долітало з України до його ненаситного до всього українського, слуху. Це був і плач і стогін і пісні.

В чарівних метафорах він професійно відтворював українську природу, перекладав Шевченка, був приятелем з Бажаном, схилив голову перед Рильським.

Якби потрібно було коротко охарактеризувати творчий доробок Івашкевича, тобто: його поезію, драматургію, есеїстику, мемуари, то це, як згадував Григорій Верес :

«безпосередній пошук єдиного мудрого виваженого слова, яке б передавало одвічне прагнення людини до морального й естетичного самовдосконалення, духовного неспокою і взаємного пізнання людей на благодатній, дарованій Богом землі.»

Як віртуоз своєї справи , художник мислитель, Івашкевич вмів просто та дуже дохідливо передати глибину багатьох проблем, як: смерть, любов і неспокій.

В біографії Івашкевича сильне поєднання власного біографічного матеріалу з набутим досвідом, безліччю філософських концепцій з безпосередньою практикою відображення. Звідси і впливає той інтелектуалізм його творів та той високоточний опис місця й часу в його творчості.

Справді ідеально передавав конкретний край з його своєрідним колоритом. Завдяки такому, ні з чим не сплутаєш той чи інший аромат культури різних народів та епох.

Заводзинський, також відзначав те, що в Івашкевичу уживаються «європеєць, вірний традиції Заходу, і випестуваний східним диханням українець». Так і є, читача від перших творів і до останніх не відпускає це «дихання українця», починаючи від поеми про Твардовського закінчуючи «Італійським співаником», тобто протягом всього життя письменника.

За прихильністю до чуттєвих описів Івашкевичу не було рівних. Як писав Євгеніуш Квятковський, автор «Brzeziny» у своєму дебютному збірнику поезій «Oktostychu», написаних в Україні, він використав близько 116 термінів для позначення кольору, що в чотири рази більше, ніж у тогочасних віршах Тувіма.

Те саме стосується визначення розміру та температури. Ця ситуація, однак, не закінчується — справді — винятково естетичним томом Oktostychu, але йде набагато далі, хоча й приймає інші форми та способи вираження.

Зрештою, виданий у 1918 році том був унікальним і симптоматичним для Івашкевича в цьому плані.

Тут збереглися українські образи, прекрасні барви, розбурхані сонцем, шелест дерев і дотик трави. Усе це про те, що мистецтво має бути достатнім для себе, мистецтво є найпрекраснішим, тому що воно створене. І справді, не можна не помітити, що Івашкевич практикував платонівський мімезис, бажаючи словесними описами передати красу дійсності.

Звісно, Україна Івашкевича — це спогади не лише про краєвиди, а й про конкретні місця коротких і тривалих побутів, подорожей, мандрівок, а також людей, з якими він зустрічався. Кальник, Ілінець, Дашів, Єлизаветград, Тимошівка, Вінниця, Київ – це міста, з якими він був найтіснішим чином пов’язаний, а також Умань, Житомир, Біла Церква, Одеса.

Найважливішим пов’язуючим чинником для інтелектуального та мистецького розвитку молодого Ярослава Івашкевича в український період, безперечно, був контакт із родиною Шимановських, а особливо з Каролем Шимановським.

Мати Івашкевича була родичкою Шимановських і виховувалася в будинку бабусі композитора. Будинок Шимановських у Тимошівці був своєрідним вікном у світ, де всі любили не лише музику, а й жваво дискутували про мистецтво та філософію. Молодий Івашкевич вперше познайомився з такими творами світової літератури, як «Народження трагедії» Нітше, «Розмови з Гете» Еккермана, твори Жеромського.

Тут багато годин було проведено за вивченням партитур композиторів, які вважаються новаторськими в історії європейської та світової музики, тобто Ріхарда Вагнера, Густава Малера, Гуго Вольфа, Ріхарда Штрауса та інших.

Україна навчила Івашкевича «дивитися». Це сформувало його сприйняття світу, зробило його чутливим до світу почуттів, показало йому мультикультурний кордон, дозволило йому відчувати екзотичну реальність, іноді небезпечну та сиру, а через багато років: близьку до казки.

Ці грані естетики Івашкевича намалював Чеслав Мілош, який в одному зі своїх пізніх віршів, присвячених авторові «Березняка», писав: «Ти приніс зі своєї України / Барви і запах квітучого степу, / Солоні вітерці з грецького моря / І біле, і золото візантійських сутінків

Україна була важливою для Ярослава Івашкевича, але він сам був важливим для України. – Івашкевич був великим авторитетом для українських

письменників. Саме завдяки йому вони ближче познайомилися з польською культурою – казав Роберт Папєські.

Крім того, за словами поета і перекладача Дмитра Павличка, Ярослав Івашкевич відіграв роль своєрідного культурного посередника.

«Він показав нам, українцям, нашу землю та історію з того боку, з якого вони були видні тільки йому. Але панорама його України – це і наша Україна. З допомогою Івашкевича ми пізнали себе як чумаків і хліборобів, мандрівних філософів. та мрійники. Але, мабуть, найголовніше: «Він сказав про нас, що ми європейці»

Образ батьківського дому , можна знайти , передусім у спогадах у «Książka moich wspomnień», якою Івашкевич займався під час Другої світової війни.

Щодо есеїстики та поезії Івашкевича, то там власний дїм Івашкевича міфологізується. Стависько змальоване домом митця та унікальним місцем. Загалом, дїм у Івашкевича завжди ідеалізований, але ця ідеалізація не звертається до класичного розуміння . Дїм передусім внутрішній та ментальний простір.

Ще один варіант зображення дому є в томі «Завтра жнива», там дїм постає місцем маленького щастя, в якому це щастя приносять повсякденні предмети. Звичайні речі зворушують через їх людську присутність. [20:56]

Образ Тимошівки також з'являється у вірші «Осінні зорі», а саме елементом ностальгії є дозріла слива з власного саду.

Життя Івашкевича припало на час, коли "власне української державності не існувало. І саме через те, що української державності не існувало, говорити про Україну означало лише рухатися у сфері історичних та культурних понять, а окреслення будь-яких кордонів української території було справою

умовною, особливо в той час, коли поряд з очевидними російськими впливами можна було спостерігати сильний вплив польської культури".

Івашкевич найчастіше називає свою "батьківщину" просто Україною. Практично ніколи в його творчості не з'являється Росія - в уособленні рідної землі. Хоча, як ми пам'ятаємо, народження, дитинство і рання юність письменника припадають на роки царської імперії.

Кальник і Тимошівка посідають центральне місце в мовному образі України. Крім них, є ще Єлисаветград, з яким пов'язані роки юності та гімназійного навчання, і, звичайно, Київ, місто навчання Івашкевича і місце, де почалися його більш серйозні літературні спроби. Десятки інших місць-спогадів також постійно присутні в його творах.

Беручи до уваги географічне розташування "батьківщини" Івашкевича, "можна приблизно сказати, що вона простягається від Києва на півночі до Одеси на півдні, а її східний і західний кордони позначені річками Дніпро і Дністер.

Майже усі поетичні збірки Ярослава Івашкевича мають тему України, чи то «Восьмивірші» чи «Вечірня музика». Читаючи вірш «Поділ», який був написаний напевно ще навіть не студентом а учнем Івашкевичем. Цей сонет про базар на київському Подолі.

Під час прочитання та перекладу, можна побачити та пережити тисячолітню історію Києва : єврейське гетто, персів та євреїв, вікінгів на Дніпрі. Отже, Івашкевич переживає свій зв'язок з Україною не на «звичному» всім людям рівні, не на звичайному емоційному а на рівні глибокого історичного мислення. І все, що доносить до читача його поезія, це правда його мислення та думок.

Тема героїв, описаних у творах Ярослава Івашкевича це окремий пласт для досліджень та аналізу.

Значний вплив на естетичний смак і художню свідомість майбутнього письменника, тобто на спосіб створення героїв вплинула польська спільнота на території сучасної України.

Специфічне поміщицьке шляхетське середовище, яке «багато століть жило в експлуатації оточуючих людей, не дивно, що вона відчувається ізольованою серед них. Її спосіб існування, її прийоми і болі, французькі розмови та вечірня музика, яка звучить у вітальні, інакше кажучи, у неї є цілий свій світський ритуал щоб підкреслити власну самобутність і виправдати своє існування на цих землях.

Окрім цього, варто звернути увагу на київське середовище. Тогочасна столиця є культурним явищем. Ґрунтовний аналіз її субкультури, польського середовища, середньої школи та університету, допомагає знайти джерела натхнення.

Саме місто, сприйнятливим до нових ідей, визначають коло персонажів в творчості Івашкевича пов'язаній з Україною.

На особливу увагу заслуговують відносини між героєм і прототипом, між світом представленим і дійсністю. У свою чергу можна помітити значну стереотипність символів, наявність шаблону або алгоритму створення персонажа.

Герої Івашкевича вирізняються різноманітністю поглядів, які вони репрезентують: політичні, естетичні та філософські. Консерватизм і колабораціонізм, Уайльдівський ідеал краси й поетика повсякденності, декаданс та нігілізм. Різноманітні зображення українських персонажів відображає спосіб життя її громадян тодішньої південної губернії Росії.

У коло героїв входять студенти і старі повстанці, воїни та служниці, представники духовенства та відлюдників, аристократії і революціонери, виряджені «вершки суспільства», і хлопці, одягнені по-козацьки, філософи спостерігачі і чиновники, марнотратні дурні і демонічні божевільні.

Спектр представлених персонажів свідчить про надзвичайний інтерес автора частиною, що створює яскраве полотно – образ Київщини та Малоросії кінця ХІХ ст. початку 20 століття як «Велика республіка змішаних націй».

Як слушно зазначає Б. Гадачек, Україна Івашкевича функціонує на зовсім інших принципах, відмінних від принципів інших письменників пограниччя. [20:198]

Цей феномен можна пояснити тим, що Ярослав Івашкевич народився і виріс на землях, які не належать Польщі, де осередком польського настрою був традиціоналістичний дворянсько-шляхетський двір чи національна організація.

У контексті героїв Івашкевича та створених ним ситуативних кіл, слід враховувати ідейно-тематичний зміст творів на тему України. Персонажі та образи які служать засобом спілкування автора з читачем є носієм думки, судження та істини.

Аналіз філософії, яку проголошують герої, дозволяє помітити деяку протилежність поглядів, внутрішніх та зовнішніх протиріч, які є дзеркалом авторської психології. Також варто звернути увагу на наявність персонажів, які відверто вирізняють погляди автора.

Встановлення стосунків між творцем і *porte - parole* виявляє приховані фактори, що визначають і пояснюють тип художньої свідомості та напрямок її еволюції. Так Уайлдівський естетизм, притсуній у перших творах, заперечується вже в «Зенобії», а остаточний розрахунок з модернізмом відбувається в романі Місяць сходить.

Хоча однак, український науковець Олексій Сухомлинов заперечує таке визначення як «розрахунок з модернізмом» стосовно «Місяць сходить», та називає його вузьким та невідповідним тематиці.

Сухомлинов вважає, що якщо розглядати даний твір у польсько-українському пограничному дискурсі, то можна мати підстави для виділення типових елементів літературного польського та світового процесу. [20:109]

Вартим згадки є автобіографізм цієї повісті та її зв'язки з реальним життям, що є чинниками які дають зрозуміти сутність творів Ярослава Івашкевича.

Безпосередньо з самого Івашкевичевського оточення виникають створені ним постаті, наприклад прототипом Єжи є Залеський, Кнабе – Міклухо Маклай та ін. Це не перший випадок та спроба автора аналізувати та зіставляти своїх знайомих київського періоду життя, що доказує те, що Івашкевич постійно пов'язував та зіставляв минуле та актуальне сьогодення, та зображає еволюцію автора та образи з молодості як орієнтири.

Важливим моментом та ідеологічним навантаженням є місце розгортання подій твору, та відкритість – замкненість. У творі «Місяць сходить», фігурує переважно шляхетський двір та простір Центральної України.

Тема степу відіграє важливу роль у мовному образі України. Степ: «згорілий, рівний й безлісий, що говорить і співає». Його опис є вираженням надзвичайної чуттєвості присутньої у творчості Івашкевича, великої чутливості до запахів і кольорів.

Здається, що в цьому староукраїнському краєвиді, повному традицій, Івашкевич чув не тільки «відлуння» історії. Він також помітив у ньому приховані культурні ознаки.

Болеслав Гадачек стверджує, що «географічне походження викликало чутливість до традиції, пережитої в степовому ландшафті». Це відроджує козацьку традицію. Письменник захоплюється верховою їздою по широких степах, які приносять відчуття свободи і радості життя. [20]

Описи досвіду таких експедицій з'являються з'являється в романах «Честь і слава» або «Місяць сходить». Мотивом, який неодноразово повертається в його творчості, є спогад про купання коней.

Водночас є міська специфіка. У «Книзі моїх спогадів» Івашкевич пише про Київ як про «великий безмежний простір, що переходить у степ», порівняно з ним Варшава здається йому «тісним» містом. Київ згадує події, очевидцем яких був Івашкевич.

Після свого сільського дитинства, саме в столиці Української держави поет «вперше стояв перед великою сучасною історією, перед фактами, що змінили її курс»

## РОЗДІЛ II

### ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ДМИТРОМ ПАВЛИЧКОМ ПОЕЗІЙ ЯРОСЛАВА ІВАШКЕВИЧА

Тема України займає провідне місце у світі літератури та мистецтва. Особливе місце вона займала і в творчості, а точніше кажучи в серці - Ярослава Івашкевича, та є однією з домінуючих і головних тем.

Його поезія описує різні аспекти української душі, історії та любові. Кожен вірш втілює глибоке почуття патріотизму, прагнення захистити Батьківщину та її культурну спадщину.

Передача всіх відтінків та почуттів які вкладав в свою поезію Ярослав Івашкевич, може стати викликом для перекладача. Адже кожне слово і кожна метафора, кожен ритм і рима важливі для збереження поетичного образу та емоційного заряду в оригіналі.

Саме в цьому і полягає мистецтво перекладу, той талант який є не в кожного перекладача. Тому, що художній переклад, явище насамперед естетичне. Переклад має впливати на розум і почуття читача так само, як і оригінал. Завдання перекладача – це праця над словом. [10]

Аналіз різних інтерпретацій текстів Ярослава Івашкевича виявляється особливо показовим, адже його поетика включає специфічний набір риторичних і стилістичних засобів та культурних алюзій, що вимагає відповідної перекладацької інтерпретації.

В Україні протягом більше довгого проміжку часу дослідники та перекладачі працювали над відтворенням його поезії українською мовою. Значний обсяг цих перекладів та наявність численних версій багатьох віршів роблять українські переклади Івашкевича цінним матеріалом для дослідження.

Необхідність такого дослідження зумовлена двома основними чинниками. По-перше, у перекладознавчому дискурсі недостатньо праць які б

зосереджувалися на проблемі перекладеності поезії та теоретичних питаннях перекладу. По-друге, значний масив перекладів віршів Івашкевича в українській літературній культурі потребує належного осмислення і оцінки.

Переклад поезії завжди був складним завданням, яке вимагає не лише знань мови, а й найголовніше таланту та вмінь відтворювати поетичність, образність та емоційний заряд оригіналу. У літературознавстві велика увага приділяється якості перекладів поетичних текстів.

Дослідження поетичного перекладу відкриває перед науковцями та літературознавцями багатоаспектність цього процесу, який уявляється як творчий акт, необхідний для передачі сутності та краси поетичного тексту. Розуміння поетичного перекладу та його значення в науковому дискурсі починається з вивчення основ поетичного мистецтва, що є важливим елементом формування нового підходу до перекладацької практики.

У світлі досліджень П. Міхаловського поетичний переклад стає об'єктом уваги не лише для літературознавців, але й для філософів та культурологів. Важливість поетичного перекладу виокремлюється в зв'язку з поглибленням розуміння культурних особливостей та трансформації поетичного образу в іншій мові. Цей процес виявився ключовим для розвитку літературної та культурної спільноти, особливо в умовах глобалізації.

Праці авторів з Центрально-Східної Європи, таких як О. Войтасевич, А. Фьодоров, В. Комісаров, Г. Гачечіладзе та інші, дозволили розширити наше розуміння поетичного перекладу та визначити ключові принципи та техніки, які використовуються у цьому процесі. Результати їх досліджень сприяли формуванню нових підходів до теорії та практики поетичного перекладу в цьому регіоні. [23]

Наукові праці українських та польських дослідників, таких як В. Державін, М. Зеров, М. Рильський, Ю. Тувім, А. Важика та інші, глибоко аналізують питання поетичного перекладу та його вплив на розвиток

літературної культури. Вони пропонують нові методи та підходи до розуміння та інтерпретації поетичних текстів у міжкультурному контексті, що сприяє подальшому розвитку цієї галузі досліджень.

Як казав Г. Гачечіладзе «Художній переклад є вид художньої творчості, в якій виконує функцію , аналогічну тій, що виконує для оригінальності творчості жива дійсність ... Відповідно до свого світогляду перекладач відображає художню дійсність обраного ним твору в єдності форми й змісту, у співвіднесеності частин і цілого»

Найголовнішою та водночас специфічною рисою при аналізі перекладу є те, що структура перекладу пізнається лише при зіставленні зі структурою оригіналу . Більше цього, дійсно цінним переклад стає тоді, коли його структура є відображенням структури оригіналу. [4]

Отже, важливим аспектом перекладу поезії є збереження не лише смислу а і емоційної і образної сили оригіналу. Ці всі важливі аспекти не є виключенням при аналізі перекладів творчості Ярослава Івашкевича.

Творчість Івашкевича є невід'ємною частиною польською поетичного канону, а саме польсько-українського, через неймовірну кількість спогадів та любові до України, вкладену в його творчість.

Об'єктом дослідження є модуси поетичного перекладу та категорії перекладності і неперекладності поезії, які актуалізовані в характерних висловлюваннях літературознавців і перекладачів.

Переклади українською мовою відкривають поезію Івашкевича для україномовної аудиторії, одним з найвідоміших перекладачів є очевидно Дмитро Павличко - побратим по творчості Ярослава Івашкевича. Цей « Діалог побратимів» описаний в однойменній статі Ростислава Радішевського.

На основі аналізу українських перекладів віршів Івашкевича визначаються випадки наявності та відсутності транспонування параметрів її

індивідуальної поетики. Особливо важливо дослідити, наскільки образ поета, сформований українськими перекладами, відповідає канону, що склався в польській літературі.

Варто було б зазначити, що Павличко, є одним із найбільших ентузіастів сонетного стилю в українській поезії, що створив великий корпус оригінальних нових сонетів.

Випущений в 2016 році том «Грім у січні» містить нові переклади польського письменника, та згодом видана окрема книга з перекладами Павличка є своєрідною кульмінацією його сумлінної праці, людини яка популяризувала та перекладала творчість Ярослава Івашкевича.

Вона містить менше текстів, аніж підготовлена Ростиславом Радишевським добірка, але яскраво підтверджує роль Дмитра Павличка як невтомного й послідовного пропагандиста поезії Івашкевича та його найпліднішого перекладача в українській літературній культурі. Таким чином, Дмитро Павличко зібрав більше перекладів поезій Івашкевича, ніж загалом два найактивніші перекладачі його поезії, окрім Павличка - Микола Бажан і Ростислав Радишевський.

Важливими для згадки є виміри поезії Івашкевича , з якими мав працювати перекладач. Так званий «опір матеріалу», з яким Павличко досить успішно справився, щоб зберегти художню відповідність та близькість .

Павличко добре володів польською. Він також швидко знайшов правильний підхід до змісту окремих творів письменника та прийомів їх перекладу.

Наприклад, специфічний естетизм Івашкевича, який можна спостерігати ще під час формування його Октостихів, сформувався під впливом Теофіла Готьє та Оскара Уайльда. З першого взяв концепцію письменника як людини, абсолютно байдужої до світу, завданням якої є виключно створення й шліфування поетичних творів, а з другого — переконання, що мистецтво не

має нічого спільного з реальними предметами, і завдання письменника — бути творцем чистої краси, що впливає із самої форми до оригіналу.

Щодо цих специфічних естетизмів то, одним з їх проявів був синкретизм різних видів мистецтва, а саме живопису, музики та літератури.

Ще однією важливою рисою видається музикальність його віршів (мотиви музичних творів різних епох), а також їхня милозвучність. Природна музична чутливість письменника поєднувалася з глибоким знанням цієї галузі мистецтва. Музика не лише наповнила його поезію та тональність написаних ним творів, а й стала справжнім предметом літературної рефлексії автора – як у написаних ним ліричних, так і в прозових текстах.

Івашкевич використовував мелодійний тип вільного вірша, назва якого часто нагадує назву музичного твору.

Розглядаючи питання про адекватність та еквівалентність перекладів Павличка творів Івашкевича, слід враховувати, що перекладач дуже ретельно аналізував оригінал, переклавши його якомога точніше з лексичної точки зору. Найважливішим для нього було відобразити «душу» того чи іншого твору. Перекладений твір мав сприйматися так само, як і оригінал. На жаль, деякі дослідники вважають, що «відступи від оригіналу символізують відсутність відповідної підготовки з боку перекладача»

Проте йдеться скоріше про спробу зберегти оригінальну форму текстів Івашкевича та додати – з боку Павличка – «щось своє», що могло б поєднати поезію двох народів.

Кожного перекладача характеризує його особистий стиль перекладу, навички та неодмінно талант, але як саме перекладачам вдається чи не вдається передавати ту саму глибину яку закладав у першотвір автор. Для цього потрібно порівняти структурно та проаналізувати переклади з оригіналом віршів Ярослава Івашкевича. [14]

Тож потрібно розглянути, як Павличко справляється з перекладацькими викликами в поезії Ярослава Івашкевича.

Першим до розгляду виступає вірш «Поділ», який був написаний ще зовсім юним Ярославом Івашкевичем та який вже був згаданий у попередньому розділі.

Сама назва вірша є символом – посиланням на минуле та до історичних поселень міста Києва, де все навіювало та нагадувало поету про найдавніші часи.

Процитований оригінал :

### **Padól**

*Gdzie niegdyś chytry Pers dzierzgany głaskał bławat*

*I łuskał perły w dłoń, rozwarłszy muszli strąk –*

*Tam dzisiaj gwarny Żyd jedwabny wiąże krawat*

*Lubieżnym ruchem swych miękko błyszczących rąk.*

*Tu po Wikingów łódź stała się fala drżąca;*

*Rycerzy dumnych pierś, strojną w stalowy błysk,*

*Gnała nad siny Dniepr rozboju dzika żądza.*

*Rozbił namioty tu od wieków chciwy zysk.*

*Lecz czasem lubię pójść pod starych domów mur,*

*Kędy spokojnych ksiąg złożono cichy sznur.*

*Znajduję stary sztych – zwierciadło dawnych lat.*

*Złoto – spłowiały strzep menuetowych szat...*

*Otrząsam miasta gwar – i czuję się poetą,*

*I wielbię ciebie, ty – stare kijowskie Getto!*

Переклад Дмитра Павличка:

### **Поділ**

*Де хитрий перс колись, придбавши гарну ятку,*

*Перлини продавав, роздерши мушлі струк,*

*Сьогодні там єврей зав'язує краватку*

*Шовкову ї видно рух його блискучих рук.*

*Тут вікінгів пройшла флотилія велика,*

*Тут гордих лицарів стояв сталевий блиск;*

*До синього Дніпра жага розбою дика*

*Тяглась, а з нею йшов одвічний, хтивий зиск.*

*Та часом я люблю прийти під славні мури,*

*Де на полицях книг стоять спокійні шнури,*

*Знаходжу в розкопах свічадо давніх літ.*

*Являє золото сміття старого світ.*

*Стрясаю з міста шум і чуюся поетом,*

*Бо я люблю тебе, старе подільське Гетто!*

Павличко дотримується структурності тексту, хоч і жертвує, очевидно задля рими деякими деталями які його забарвлюють, наприклад прикметниками які додавали більшої емоційної сили в оригіналі.

Переклад українською мовою Дмитра Павличка відображає подібність у тематиці та образності, але має певні відмінності у способах вираження та емоційному забарвленні.

Обидва тексти описують минуле і сучасне, опираючись на історичні та культурні аспекти. У першотворі Івашкевича присутня романтична перспектива минулого, де через старовинні легенди і події розглядається красиве й величне минуле, що створює атмосферу ностальгії.

Переклад Дмитра Павличка також успішно передає цю ностальгію та велич минулого, але за допомогою інших образів і мовних засобів.

Розбіжності між текстами проявляються у виборі образів і лексики. Наприклад, образ «старого подільського Гетто» у Павличка замість “старого київського гетто” в оригіналі показує більш гострий та особистий зв’язок з місцем та його історією.

В перших чотирьох рядках віршу в перекладі Дмитра Павличка , зникає емоційна забарвленість яка присутня в оригіналі. Перекладач опускає описи тих чи інших об’єктів чи людей, наприклад : «*gwarny Żyd*» , також самі дії які

виконують ці люди в першотворі дещо змінені, помітно що перекладач відходить від оригіналу і починає знаходити легші шляхи для передачі суті.

Отже, переклад українською передає основне значення тексту настрій та атмосферу оригіналу, зберігаючи ключові моменти та емоційну насиченість віршу Ярослава Івашкевича, хоч і не ідеально передає емоційність і ту історичну думку яку вклав в оригінал поет.

Аналіз перекладацьких робіт Павличка дозволяють спостерігати чимало винахідницьких зрушення у світі, представленому у вірші.

Також стиль Павличка характеризує те, що рима може з'явитися в перекладі, навіть якщо її не було в оригіналі.

Хорошим прикладом цього може бути друга строфа віршу «Ура!» «Спека» [32], з тому «Muzyka Wieczorem», який був виданий вже після смерті поета в 1980 році :

*«Bzy przekwitły. Niebawem przekwitną jaśminy*

*I długo trzeba będzie czekać, aż odkwitną.*

*Z czekania włos bieleje, gaśnie kolor siny*

*Oczu, a niebo kryje szarość aksamitna.*

*Więc jeszcze całuj listek, gdy błyszczy zielony.*

*Więc jeszcze wąchaj jaśmin, kiedy kwitnie właśnie,*

*Kiedy jeszcze upalnie, szukaj sobie cienia.*

*Pst! Gorąco. Za chwilę dobry Homer zaśnie»*

*«Вже бузок перецвів. І жасмин одцвіте незабаром.*

*Довго ждати , допоки в перецвітах блисне роса.*

*Від чекання біліє волосся. В погляді карім*

*Гасне вогонь , і відкриваються сірістю небеса.*

*Тож листок поцілуй, доки він у зеленім ряхтінні!*

*Запах квітки вдихни, доки, власне, цвіте, а не схне!*

*Ще допоки спекотно, пошукай собі тіні!*

*Цить! Така гарячінь! Гомер за хвилину засне»*

Перекладач компенсує відсутність рими, що особливо помітно в порівнянні з перехресною схемою римування в першій строфі вірша, зберігаючи місце в реченнях для слів, які скріплюють всю картину вірша.

Однак неможливо не помітити зміни іншого характеру: александрин змінюється на п'ятискладовий анапест, який дає перекладачеві три додаткові склади в своє розпорядження, в той час коли за цим шляхом ідуть перші два рядки, тоді як у третьому та четвертому рядках міжнаголосні інтервали скорочуються відповідно на 2 і 1 склад.

Тому течія вірша стає менш очевидною, менш усталеною, більш емоційною, але дисонує з класичною формою регулярного польського александрина, якого дотримується польський поет.

Дуже характерним для Павличка рішенням у цьому контексті є паралельне збільшення заряду у бік емоційності в перекладі додаванням знаків оклику (п'ять замість одного) на фоні більш стриманого звучання оригіналу. Це є одним із проявів, загалом характерних для Павличка як перекладача, тенденція до посилення емоційного заряду оригіналу.

Перекладаючи поезію Івашкевича, Павличко ретельно відтворює кожен деталь: форму, зміст, зміст, персонажів. Викладаючи роздуми автора, він

намагався зберегти найдрібніші деталі, побоюючись, щоб це якось не порушило правильного сприйняття українським читачем прозових творів автора. Він не трансформував дорогоцінні діаманти польської поезії в новий каркас. Наприкінці третьої частини віршу Вежі з'являється Адам Міцкевич. Це особливо важливо з огляду на українську думку щодо Івашкевича

*Nagle się w jasny obraz przeaniela*

*I rozumiem zatajone w gąszczach i zaroślach*

*Przemieniające słowa proroka Daniela.*

*Mickiewicz szukał takiej wieży Tabor*

*Gdzie by mu się kościotrup przeistoczył w ducha*

*Jeszcze tam gdzieś po stepach przystaje i słucha*

*Bo mu się ton wysoki w listowie zagrzebał.*

Версія Дмитра Павличка виглядає так:

Наступним моментом можна відзначити приклад невиправданого повторення перекладачем слова в реченні в перекладі вірша «До матері», яке стає особливо виразним у парній схемі римування, збагаченої внутрішніми римами.

*DO MATKI*

*Pociągi idą w stronę siwą, strone zieloną, mglistą,*

*Walce grywają zza drzwi, zza ściany daleko, bardzo daleko i blisko*

*Do bramy ktoś stuka uparcie i pijano: bramo, otwórz się, bramo.*

*Milczenie wiekie. I odpowiada brama: tak samo, to samo.*

*Kiedyż się wreszcie w wieczór ten w mieście fale rozleją jak piany?*

*I oceany uderza w bramy fjolkowej barwy rozlane?*

*Otwarta brama jęknie zakuta; brama, otwieram się, brama!*

*Kiedyż się wszystko owinie w miękką tkaninę? Мамо, тато!*

У перекладі Павличка:

*ДО МАТЕРІ*

*В сторони сиві ідуть поїзди, женуть і гримлять, як вітрисько.*

*За дверима грають вальси, десь дуже далеко, далеко і близько.*

*А в браму стукає хтось уперто й тихенько,гей, відчинися, брамо.*

*Мовчання велике. А брама відповідає те ж саме й так само.*

*Коли ж то, нарешті, в цей вечір розлиються тиші фонтани?*

*Коли ж бо то в брами рожевої барви розливої вдарять фонтани?*

*Зойкне брама відкрита, закута, гей, відчиняйся вже, брамо!*

*Коли ж то м'якою тканиною все оповиється? Мамо, мамо!*

Можна здогадатися, що повтор підмета фонтани замість римованого з ним слова океани — результат редакційного недопрацювання.

У цьому контексті ще одним цікавим прикладом є вірш «Вересень» із циклу «Вірші з Палермо», який є прикладом взагалі нехарактерного для Павличка перегляду текстів перекладів з нагоди їх перевидання.

Варто проаналізувати також вірш «Еротык» зі збірки *Oktostychy* , фрагмент оригіналу звучить наступним чином:

*Bursztynowych czereśni rozsypane krocie,*

*W twardości swojej wargom podobne Sulamith,*

*I w ciężkiej swojej woni więdnące, jak w złocie,*

*Morele, co się dają gładzić jak aksamit.*

*Zmysłowo wonne grusze, banany jak strzały.*

*Śmietankowe melony o naskórku z mory.*

*I owoc najsoczystszy i najbardziej zrały:*

*Czara miłości, skryta w jedwabiu kędziory.*

*Так Павличко перекладає цей самий фрагмент:*

*Черешні, мов янтар, виблискують крізь роси —*

*Це губи Суламиф, її сяйливий вид.*

*I в пахощах важких прив'ялі абрикоси*

*Їх можна гладити, як злотний оксамит.*

*I груші запашині, і дині сметанкові,*

*З чуттєвим запахом банани, повні зваб*

*I найсолодший плід — то келишок любові*

*Що тайно схований у кучерів єдваб.*

Можна помітити, що перекладач не лише змінює окремі аспекти літературного світу польського письменника, а й використовує поетичні образи, відмінні від оригіналу, наприклад, вводячи постать нареченої царя

Соломона. Наприклад деякі перекладачі та літературознавці Вищої школи перекладу в Парижі стверджують, що переклад художнього тексту має бути близьким до оригіналу також з точки зору естетики та мати подібну виразну силу.

Тому перекладач шукає в цільовій мові та культурі елементи, які могли б відобразити співвідношення між формою та змістом, щоб у підсумку досягти відповідного ідейно-естетичного ефекту. Тому можна припустити, що інтимний характер віршів Івашкевича в українській версії змінився за емоційністю, оскільки емоційний акцент перенесено з фізичного аспекту на любовні переживання героя.

Незважаючи на реальну різницю між текстом представленого оригіналу та його перекладу, можна лише здогадуватися, чи перекладач зробив цю зміну, щоб адаптувати твір до світогляду українського читача, намагаючись сенсibilізувати його до емоційного пласту вірша, крім оригінальних соматичних конотацій.

На думку Едварда Холла, питання лінгвістичної трансмісії, пов'язане з проблемою культурних контекстів, означає, що дана культура «програмує» своїх конкретних носіїв, а відповідні зовнішні аспекти надають їй більшої чи меншої ваги.

Дослідники численних перекладів Павличка часто звинувачували його у вживанні надто багато польських виразів. Ми можемо спостерігати це на прикладі слова «єдваб», польського еквівалента « jedwabiu ». В українській мові такої лексеми немає. Цей приклад, безсумнівно, пов'язаний із пошуком перекладачем «ліпшого» слова, яке підходило б і за формою, і за змістом. Вищезазначені заходи дозволили перекладачеві підкреслити польський характер цієї поезії.

В порівняння можна розглянути вірш «Do dnieru», а точніше його фрагмент в перекладі Бельченко Наталії Юріївни, української перекладачки та поетеси :

*Z fal się wynurzy fudżijamy zarays*

*Lub storczykowe sumatry pokusy*

*Z perłowej wody różane benares*

*Strojne w lotusy*

*Із хвиль фудзіями зринатиме абрис*

*Або орхідейні суматри принади*

*З перлистого гангу рожевий бенарес*

*У лотосах шати*

Даний вірш в оригіналі насичений різноманітними описами та образами природи, що стає викликом для перекладача, так як важко дібрати відповідник в українській мові. Але тим не менш в перекладі зберігається, та змальована поетом краса природи та її цикл.

Не менш важливим є те, що збережений віршований розмір та ритм, що є невід'ємною частиною передачі музичності та ліричності віршу.

Проте, у деяких місцях переклад міг би бути точнішим та більш виразнішим.

Наприклад, у рядку « з перлистого гангу рожевий бенарес у лотосах шати», звучить не так природно, ускладнено, що може впливати на сприйняття тексту.

Рядок може бути переформульований для легшого розуміння.

Щодо синтаксичної складової, то структура речень в перекладі в цілому зрозуміла та логічна.

Отже, перекладач вдало передає атмосферу вірша, та не відходить від першотвору.

Повертаючись до перекладів Дмитра Павличка, хотілось би звернути увагу на таку проблему в перекладі, як – культурний посил та дисонанс через невідповідність.

Прикладом є вірш Молитва де незмінним залишається вельми сумнівне з точки зору логіки висловлення формулювання:

#### *MODLITWA*

*Na wieczność cała zawarta w trumnie,*

*Na wieczność całą rzucona w piach*

*Nauczcie, proszę, złego człowieka,*

*Jak ma zażegnać, zablagać świat,*

*By mi wybaczył grzechy i małość*

*На цілу вічність зачинена в трумні*

*На цілу вічність кинута в глей!*

*Навчіть, я благаю, недобру людину,*

*Як має прощати, вмилоствити світ,*

*Щоб він їй пробачив гріхи і нікчемність,*

В оригінальному тексті зла людина має відлякувати, благати світ дати йому можливість прощення гріхів. Тому він повинен благати про прощення, а не пробачити сам світ, як впливає з перекладу, що дуже ймовірно спричинить когнітивний дисонанс у читача.

Ще один характерний момент, про який вже говорилося в перекладі Дмитра Павличка, - це збільшення.

Тож, одним із видів проблем, які можуть викликати труднощі у перекладачів, є культурні посилання. Було б природно їх припустити, що певним чином може суттєво вплинути на переклад поезії Ярослава Івашкевича, поета з репутацією естета та ентузіаста образотворчого мистецтва, особливо музики.

У творах Івашкевича чи принаймні в поетичних текстах, які потрапили до Дмитра Павличка як перекладача, найчастіше ці посилання приймають форму не стільки прихованих натяків, які потребують розшифровки, а безпосередньо згаданих власних назв.

Яким чином вони будуть сприйняті читачем і які асоціації викликатимуть, залежить насамперед від культурних знань читача, за умови, що сама назва передається в точний спосіб. Проте низка прикладів доводить, що це саме перекладач стає причиною розривів комунікації між автором і читачем через неправильний переклад.

## ВИСНОВКИ

Дослідження творчої спадщини Ярослава Івашкевича та його зв'язків з Україною дозволило виявити суттєві аспекти, які вплинули на його літературну діяльність. Зокрема, було проаналізовано особисте і професійне життя Івашкевича, його культурні та літературні контакти з Україною. Важливим аспектом став також аналіз перекладів його поезій Дмитром Павличком, що показало специфіку міжкультурного діалогу та взаємодії.

Основна частина роботи включала дослідження творчого шляху Івашкевича, його біографічних зв'язків з Україною та їх впливу на його літературну творчість. Було встановлено, що українська культура й літературні традиції суттєво вплинули на формування естетичних та ідеологічних концепцій письменника. Крім того, розгляд перекладів Павличка показав не лише високий рівень майстерності перекладача, але й те, як він адаптував і передавав зміст і емоційне наповнення поезій Івашкевича українською мовою.

Загальний висновок роботи полягає у важливості дослідження міжкультурних зв'язків та перекладацької діяльності для розуміння культурної спадщини та літературних процесів. Значущість виконаної роботи полягає в тому, що вона не лише розширює знання про творчість Ярослава Івашкевича, але й підкреслює важливість перекладацької діяльності як засобу культурного обміну. Рекомендується продовжувати дослідження впливу української культури на інші постаті польської літератури та аналізувати нові аспекти перекладу, що сприятиме глибшому розумінню міжкультурних процесів і взаємовпливів українсько-польського пограниччя.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антологія польської поезії "Дзвони зимою". Київ : Основи, 2000.
2. Гайнічеру О. І. Поезія і мистецтво перекладу – Київ: Видавництво художньої літератури "Дніпро", 1990.
3. Голобородько, Ярослав. "Ярослав Івашкевич і Україна". Українська літературна газета, 2015, № 3.
4. Зорівчак Р. Реалія і переклад. Львів, 1989.
5. Івашкевич Я. Зібрання творів у 3-х томах. Київ: Видавництво "Дніпро", 1988.
6. Ковганюк С. Практика перекладу – К.: Дніпро, 1968
7. Ковганюк С. Про буквализм у перекладі , Вітчизна – 1954.
8. Коптілов В. Актуальні питання українського художнього перекладу. Київ : Вид-во Київ. ун-ту, 1971.
9. Коптілов В. Першотвір і переклад. Київ : Вид-во худож. літ. "Дніпро", 1972.
10. Коптілов В. Стилзація в перекладі – К. : Наук. Думка, 1972.
11. Коптілов В. Теорія і практика перекладу – Київ: Юніверс, 2003.
12. Корунець І. Теорія і практика перекладу – 1999.
13. Кочерга В. Українська тематика у творчості Ярослава Івашкевича. Літературознавчий журнал, 2012.
14. Криса Б. С. Світоглядні аспекти художнього перекладу – Київ: Наукова думка, 1985.
15. Кундзич О. Творчі проблеми перекладу – Дніпро , 1973.
16. Мельник О. Поезія Ярослава Івашкевича в контексті української літератури. //Наукові записки НаУКМА, 2014.
17. Павличко Д. Івашкевич Ярослав. Вибране. Поезії, есеї, щоденники. Львів: Видавництво "Каменярь", 2000.
18. Івашкевич Я. Поезії Poezje. Київ : Б-ка українця, 2000.
19. Романтизм. Між Україною та Польщею. Київ, 2003.

20. Ярослав Івашкевич і Україна. Київ : Б-ка українця, 2001.
21. Рильський М. Мистецтво перекладу. – К., 1975.
22. Савенець А. Поезія у перекладі "Українська Шимборська" – Люблін , Житомир: "Полісся", 2006.
23. Сухомлинов О. О specyfice i znaczeniu czasoprzestrzeni w opowiadaniu Jarosława Iwaszkiewicza „Młyn nad Lutynią” – К.: „Знання України”, 2001.
24. Сухомлинов О. Ярослав Івашкевич: митець народжений Україною. Київ, 2008.
25. Шмігер Т. Історія українського перекладознавства ХХ сторіччя. Київ : Смолоскип, 2009.
26. 50 польських поетів : антологія польської поезії / пер., передм. та довід. про авт. Д. Павличка. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001
27. Pawlyczko D. Jarosław Iwaszkiewicz i Ukraina . Materiały z konferencji naukowej 20-22 lutego 1994 roku. Almanach Iwaszkiewiczowski.,t.L, Podkowa Lesna, 1994.
28. Brzozowski J., Bednarczyk A. Dominanta a przekład. Kraków : Księgarnia akademicka, 2012.
29. G. Ritz Jarosław Iwaszkiewicz . Pogranicza nowoczesności – Krakow , 2000
30. Głowiński M. "Jarosław Iwaszkiewicz i jego związki z Ukrainą". Pamiętnik Literacki, 2005, nr 1.
31. Iwaszkiewicz J. Książka moich wspomnień. Kraków : Wyd. Literackie, 1957.
32. Iwaszkiewicz J. Wieży. Київ, 2017.
33. Iwaszkiewicz J. Poezje zebrane. Warszawa: Czytelnik, 1984.
34. Kwiatkowski J. Iwaszkiewicz w kręgu kultur. Warszawa: Instytut Badań Literackich PAN, 2002.
35. Liebiedziński H. Elementy przekładoznawstwa ogólnego – Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1981.
36. Opacki W. Tematyka ukraińska w twórczości Jarosława Iwaszkiewicza . // Teksty Drugie, 2010,

37. Pawlikowska-Jasnorzewska M. Wiersze wybrane i przekłady. Kraków: Wydawnictwo Literackie, 1995.
38. Pawlyczko D. Jarosław Iwaszkiewicz, 1988.
39. Romaniuk R. Inne życie: biografia Jarosława Iwaszkiewicza. Warszawa, 2012.
40. Saniewska D. Językowy obraz kresowości ukraińskiej w pismach Jarosława Iwaszkiewicza". Białystok, 2011.